

ULUSAL BAĞIMSIZLIK YOLUNDA BİR ŞAİR: YANKA KUPALA

A POET FOR NATIONAL INDEPENDENCE: YANKA KUPALA

İmge KINA*

ÖZ: Çarlık Rusya'sının yıkılması sonucunda pek çok devletin bir araya gelmesiyle kurulan Sovyetler Birliği'nin yönetim politikasında, birliğe bağlı olan her devletin kendi kaderini tayin etme hakkı bulunur. Bu hüküm her ne kadar yasalar çerçevesinde geçerli olsa da özellikle Vladimir Lenin'in ölümünden sonra yönetimde merkezîyetçi yapı önemli bir noktaya taşınır. Ancak Sovyetler Birliği'nde yer alan devletlere mensup pek çok yazar, şair ve düşünür ortaya koydukları çalışmalarda devletin ulusal özgünlüğünü ele alıp eserlerinde milliyetçi görüşlerini yansıtır. XX. yüzyıl Sovyet edebiyatında ulusal özgünlüğe önem verip çeşitli eserler kaleme alan Yanka Kupala takma adıyla bilinen Belarus kökenli İvan Dominikoviç Lutseviç de bu açıdan Belarus halkını, dilini ve geleneklerini her yönüyle ön plana çıkaran şairlerden biri olarak tanınır. Çalışmada Belaroslular için "halk kahramanı" olarak bilinen Yanka Kupala'nın ulusuna ait yerel öğeleri ve bağımsızlık özlemini yansıttığı farklı türdeki eserleri incelenmiştir. Tarihsel perspektif üzerinden ele alınan eserler, dönem koşulları üzerinden değerlendirilmiş olup şairin milliyetçilik ideolojisi ve ulus sevgisini ön plana çıkaran en belirgin örneklerle gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rus Edebiyatı, Sovyet Edebiyatı, Yanka Kupala, Ulusal Şair, Ulus Edebiyatı

ABSTRACT: In the administrative policy of the Soviet Union, which was established by the union of many states as a result of the collapse of Tsarist Russia, each state in the union has the right to self-determination. Although this provision is valid within the framework of the law, the centralist structure is carried to an important point in the administration, especially after the death of Vladimir Lenin. However, many writers, poets and thinkers belonging to the states in the Soviet Union addressed the national uniqueness of their state in their works and reflected their nationalist views in their works. Ivan Dominikovich Lutsevich of Belarusian origin, known by the pseudonym Yanka Kupala, who attached importance to national authenticity in the Soviet literature of the XXth century and wrote various works, is known as one of the poets who emphasised the Belarusian people, language and traditions in every aspect. In this study, the works of Yanka Kupala, who is known as a 'folk hero' for Belarusians, in which he reflects the local elements of his nation and his longing for independence, are analysed in different genres. The works, which are analysed from a historical perspective, are evaluated in terms of the conditions of the period and the poet's ideology of nationalism and love for the nation are tried to be shown with the most prominent examples.

Keywords: Russian Literature, Soviet Literature, Yanka Kupala, National Poet, National Literature

* Dr. Öğr. Üyesi-Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü/Artvin- imge_kina@hotmail.com (Orcid: 0000-0002-3321-2785)

Giriş

Ulusların tarihinde benlik bilincinin oluşumuna yön veren halk sanatçıları mevcuttur. Topraklarının özgürlüğü, ana dilinin, geleneklerinin ve kültürlerinin gelişimi adına emek veren bu sanatçılar, ele aldıkları eserlerle milletlerinin rengini oluştururken aynı zamanda eserlerinde ülkesini yücelten, barışın, iyiliğin ve adaletin temsilcisi sayılan özgün ulusal karakterler ortaya koyarak 'kendi'ni tanımlama yoluna giderler. Bu bakımdan eserlerinde milletin duygusal ve düşünsel tavrını da yansıtırılar (Greben, 2016: 712-713). Benzer şekilde Belarus'un önemli ulusal şairlerinden Yanka Kupala (1882-1942) da küçük yaşlardan itibaren halkının bağımsızlığına önem verip milliyetçi duygularla o dönemde Rusçanın yönetim tarafından resmî dil olarak kullanılmasının zorunlu kılınmasına rağmen ana dilinde şiirler kaleme alır. Kupala hakkında yazılmış pek çok kaynağa bakıldığında ilk eserlerinin yayımlanması yasaklanan hatta ölümü dahi tartışma yaratan şairin tüm eserleri vatansever ögeler içerirken hem Çarlık hükümetine hem de Sovyet lider İosif Stalin'e yönelik bir tehdit olarak görülür. Bu durum aynı zamanda onu kitleler arasında tanınan bir kişi hâline getirerek 'halk kahramanı' olarak anılmasını sağlar.

Ortaya koyduğu eserlerle şairin rejim tarafından kabul görmediği, pek çok edebiyatçı ile aynı kaderi paylaşarak Stalin zulmüne maruz kaldığı, buna rağmen eserlerinde Belarus halkının bireyselliğine son derece önem verdiği bilinir. Bu açıdan bakıldığında adı geçen dönemde yaşanan tarihsel koşullar çerçevesinde şekillenen Kupala'nın yaratıcılığının bir anlamda belge niteliği taşıdığı da öne sürülebilir. Belaruslular tarafından vatansever olmasıyla bilinen Kupala'nın çalışmaları kendi halkı için daha iyi bir yaşama kavuşma arzusuyla doludur. Aynı zamanda şairin Belarusluları yücelttiği pek çok eseri, Sovyet hükümeti tarafından milliyetçi görüşleri yansıtmaları nedeniyle tehlikeli olarak tanımlanır. Bu nedenle çalışmada yaşadığı dönemdeki sorunları yansıtan ve halkını ön planda tutmasıyla tanınan Yanka Kupala'nın pek çok türden eserleri dönemin koşulları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Kupala'nın Bağımsızlık İnancı ve Eserlerinde Kullandığı Yerel Ögeler

Yanka Kupala XX. yüzyıl Sovyet edebiyatının önemli şairlerinden biri olarak kabul edilir. Sovyetler Birliği'nin en prestijli ödülü olan Lenin ve Stalin ödüllerine layık görülen şair, aynı zamanda çevirmen, oyun yazarı ve yayıncı olarak da anılır. Dönem şartlarına göre oldukça cesur bir biçimde eserlerini Belarusça kaleme alan Kupala'nın "Miras" (Наследие-1922), "İsimsiz" (Безымянное-1925), "Sonsuz Şarkı" (Извечная песня-1933) ve "Yürekten" (От сердца-1940) gibi pek çok şiiri, ünlü şair Valeri Bryusov tarafından Rusçaya çevrilir. Eserleri yüzden fazla dile tercüme edilen şair, aynı zamanda Rus Enternasyonal marşının Belarusça çevirisiyle de bilinir. Belarus halkının bağımsız bir ulus olarak kendi kaderini tayin etmesi gerektiğine olan inancıyla ulusal devrim idealini destekleyen ve bu anlamda

sosyal devrime karşı çıkan Kupala'nın görüşleri demokratik sosyalizm ile karakterize edilir. Bu düşünceden hareketle ortaya çıkan sanatsal çalışmaları da tarihsel ve toplumsal olarak pek çok konuyu barındırması açısından önemlidir (Konopliç, 2019: 307-308).

Rus araştırmacı Konopliç'e göre Sovyet öncesi ve Sovyet dönemi şeklinde ikiye ayrılan Kupala'nın sanatı, XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın ortalarına kadar Belarus folklorunun etkisiyle şekillenir. Ancak Sovyetlerin kurulmasıyla birlikte şairin şiirlerinde işlediği konular değişikliğe uğrayarak genellikle halkının hayatında köklü değişiklikler olacağına dair inancı konu eden temalar anlatılır. Bu anlamda araştırmacılar tarafından eserlerinin vatansever söylem içerdiği ifade edilir. Çalışmaları, kendi ülkesini ve insanlarını idealize etme suçlamasıyla devlet güvenlik teşkilatlarının dikkatini çeker ve bu sebeple 1920'lerin başından 1930'ların ortasına kadar Kupala hakkında şairin Sovyet yönetimi için güvenilmez olduğu ile ilgili çeşitli iddialar ortaya atılarak medyada şaire yönelik sistemli bir propaganda başlatılır. Kupala'ya yöneltilen ana suçlama şairin milliyetçi görüşlere sahip olmasıdır (Konopliç, 2019: 308).

Rejim baskısının yoğun olduğu dönemde, Sovyet hükümeti tarafından 1920'li yılların sonunda Belaruslaştırma politikasının kısıtlanmasıyla birlikte başta Kupala olmak üzere pek çok Belaruslu yazar ve şair çeşitli yaptırımlara maruz kalır. Örneğin dönemin Sovyet basınında eleştirmenler Kupala'yı ulusal demokrasi yaratmaya çalışmak ve geçmişi idealleştirmekle suçlarlar. Aynı zamanda Belarus Ulusal Kurtuluş Örgütü'nü her şekilde destekleyip ona üye olarak kendisini lekelediği düşünülen Kupala'nın "Yerliler" (Здешние-1922) adlı oyunu milliyetçi öğeler içerdiği suçlamasıyla yasaklanır. Hatta şairin bu oyun yüzünden Devlet Siyasi Yönetimi'ndeki (GPU) uzun sorgulamalara tâbi tutulup bu sorgulamaların yarattığı psikolojik buhran sonucunda intihar girişiminde bulunduğu da ileri sürülür. Kupala, Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (BSSR) Hükümet Başkanı Aleksandr Çervyakov'a hitaben 1930 yılında yazdığı bir mektupta "*...Sanırım şairlerin kaderi bu. Yesenin kendini astı, Mayakovski kendini vurdu, ben de onların izinden gidiyorum*" (Konopliç, 2019: 308) şeklindeki söylemiyle hayatını gözden çıkardığını ifade eder. Ancak kötüye giden ruhsal sağlığını toparlamak amacıyla kısa bir süre sonra Kupala'nın sözde günahlarını itiraf ettiği ve bu tür ideolojik hataları bir daha tekrarlamayacağına söz verdiği bir "açık mektup" yayımlanır. Araştırmacılar tarafından mektubun gerçek yazarının bir başkası olduğu ileri sürülür. Başka bir görüş ise bu mektubu Kupala'nın baskı altında imzaladığı yönündedir. Her türlü olasılıkta mektubun ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra şaire yönelik eleştirilerin durduğu söylenir. Sovyet yöneticilerle bu anlamda ilişkilerini iyileştiren Kupala'nın edebî faaliyetlerinin 1930'ların ortalarından itibaren yeniden canlandığı ve şairin pek çok eser ortaya çıkardığı bilinir. Aynı zamanda şair, Stalin onuruna yazdığı birçok şiirin yanı sıra, Belarus halkının kimliği ve kültürel zenginliği hakkında da bir dizi lirik eser kaleme alır (Konopliç, 2019: 308). Şairin Sovyet hükümetinden dilediği özre rağmen, hayatı boyunca

halkının kimlik hakkını savunmayı asla bırakmadığı, yeni dönem koşullarında da Belarus'un geleneksel yönden gelişimine verdiği önemi anlattığı pek çok çalışması mevcuttur.

Kupala'nın devrim öncesi ve devrimin akabinde ele aldığı çalışmalarının ana teması genellikle Belarus'un ulusal bağımsızlığını kazanması üzerinedir. Şiirlerinin çoğu Belarus halkının bir ulus olarak kendi kaderini tayin edebilme hakkına sahip olması ve tarihsel gelişimini sürdürmesi gerektiği ile ilgili konular etrafında oluşur. Tarihsel içerikler barındıran eserleri ile Belarusluların çıkarlarını gözetken şair, bunu yaparken de halkında var olan devrimci faaliyeti ve kendi milleti için harekete geçme güdüsünü uyandırmayı hedefler (Konopliç, 2019: 308-309).

Şairin eserlerine dönem koşulları çerçevesinde bakıldığında Sovyetlerde alınan pek çok karardan biri, birliğe bağlı tüm dillerin eşit haklara sahip olmasıdır. Ancak Sovyetlerde özellikle Lenin'in ölümünden sonra Rusçanın resmî dil olarak kullanımı yaygınlaşır. Bu durum Türk siyaset bilimi uzmanı Musaoğlu'nun aktarımıyla şu şekilde ifade edilir: *"Dil politikalarında merkezîyetçilik ve çoğulculuk arasındaki denge, Stalin döneminde Rusçanın Sovyetler Birliği'nin tek resmi olmayan 'resmi dili' şeklinde bozulur. Her ne kadar devlet yetkilileri Sovyet dönemi boyunca ulusal dillerin eşit haklara sahip olduğu izlenimini vermeye devam etse de Rusçanın tek dil olması yönündeki amaçlarını sürdürür"* (Musaoğlu, 2009: 264). Buna rağmen millîleşme ve bağımsızlığını koruma yolunda ana dilinde eserler kaleme alan Kupala, yeni dönemin etkisi altındaki Belarus halkının hayatına özgü millî unsurlara dayalı, köklü değişiklikler getirmeyi hedefler (Konopliç, 2019: 308). Örneğin şairin "Yerli Kelime" (Родное слово-1928) isimli eseri, Rus araştırmacı Ruto'ya göre Belarus halkının yaşamını, ulusal karakterini ve dünya görüşünü yansıtmayı amaçlarken bunu ana dilini kullanarak yapma noktasında oldukça önem arz eder. Eser, şairin Belarus dili, Belarus gibi kavramları kullanması, Belarusluların kendilerini ve dillerini nasıl tanımladığı noktasında ön plana çıkar (Ruto, 2009: 70). Şiirde Kupala, Belarus dilinin tüm güzelliğini ve önemini şu ifadelerle yansıtır: *"Yeni bir melodiyiyle ruhu delip geçiyorsun, / İçimde bir şarkı gibi çınlıyorsun./ Anavatanın dili.../ Başka birinin asil konuşmasından bile daha güzel!"* (Kupala, 1953: 326). Sovyetler Birliği'ne katılan ve ana dili Rusça olmayan halkların dillerine müdahale edilmeyeceği söylene de şair bu durumun tam tersi olduğuna işaret ederek Belarus dilinin aştığı engellerden bahseder (Ruto, 2009: 71). Ana dilinin özgürce konuşulmasını istediğini ise şiirin ilerleyen dizelerinde şu şekilde belirtir: *"Zulümden sağ çıkmayı başardın,/ Seni eğip, zincirlere vursalar da.../ Fakat nafile! Öyle güzel çınlıyorsun ki!/ İşte özgür kelime, yerli kelime!"* (Kupala, 1953: 326). Bu dizelerde Kupala'nın şiirlerini ana dilde kaleme almasıyla ulusunun özgünlüğünü korumaya önem verdiği söylenebilir. Ayrıca şiirin genelinde yer alan ifadelere bakıldığında da şairin vatanseverliğini açıkça ortaya koyduğu, vatanseverliğin ve ulusal özgünlüğün en önemli koşulunun da ana dilin önemini savunmak olduğu ileri sürülebilir.

Sovyetler döneminde yer alan kararlardan bir diğeri de birliğe bağlı her devletin eşit haklara sahip olduğudur. Bu karara rağmen Moskova'nın hüküm sürdüğü bir merkezîyetçiliğin var olduğu da bilinir. Bu durum Rusya araştırmaları uzmanı Demir'in ifadeleriyle “...Birlik cumhuriyetlerinin toprak büyüklüğü, nüfus ve ekonomik gelişmişlik düzeylerinden bağımsız olarak devlet inşası ile ilgili bütün konularda eşit hakka sahip olduklarını ifade etmektedir... Sıralanan bu ilkeler yalnızca (hukuki) ilke düzeyinde kalmıştır. Gerçekte ise Moskova'nın (merkezîyetçi-bürokratik yapı ve Komünist Parti) iradesi belirleyici ve düzenleyici olmuştur” (Demir, 2003: 60) şeklinde açıklanır. Bu nedenle Sovyetler Birliği'ne bağlı pek çok devlette olduğu gibi kendi kaderini tayin etme ve kendini tanımlama konusunda Belaruslu yazarlar ve şairler de pek çok şekilde Belarusluların özgün ve ayrı bir millet olarak tanımlanmasına verdikleri önemi her fırsatta belirtirler. Eserleri bu anlamda Belarus halkı için örnek teşkil eden Kupala, şiirlerinde Belaruslulara kavramsal anlam katan ilk kişilerden biridir. Kupala'nın tüm çalışmaları şairin halkına olan sevgisi üzerinedir, ancak bu sevgi körü körüne ve onları idealleştirmeden sevdiğine dairdir. Üstelik bunu yaparken de şair, halkının tüm eksik yönlerini görerek onu baskılardan kurtulmaya çağırır ve halkına ait olan en iyi nitelikleri geliştirmeye çalışır. Ayrıca Kupala eserlerinde Belarusluları şanlı geçmişlerine dönüp bakmaya davet ederek halkının tarihî hafızasına yönelir. Gerçek bir vatansever olarak şair, halkın bağımsızlığını, atalarının kazandığı özgürlüğü, bir anlamda köklerini kaybetmesinden duyduğu endişeyi dile getirir (Baluş ve İvatoviç-Babiç, 2012: 1). Bu durumu “Halkıma” (Своему народу-1918) adını taşıyan şiirinde şu ifadelerle belirtir: “Halk düşmüş. / Millet solmuş, unutulmuş, / Vatan adı nedir unuttum; / Yolsuz, kaybolmuş bir yolcu gibi / Uyuyacak yeri olmayan bir yetim gibi” Aynı eserin ilerleyen dizelerinde ise: “Ayağa kalk millet! / Uyan, Belarus / Anavatanına, kendine bak! / ...Gücünüzü dünyaya gösterin, / Kendinizi ülkenize, kendinize saygı duymaya zorlayın/ Hey, uyan, Belaruslu!” (Mozolkov, 1950: 112) ifadelerinde Kupala'nın her koşulda ulusal bağımsızlığa vurgu barındırdığı ve kolektif bilince etki ederek halkını gerçek manada uyandırmaya çalıştığı, bunu yaparken de dönemde yaşadığı baskıya atıfta bulunduğu ileri sürülebilir.

Sovyetler Birliği'nde dil ve merkezîyetçiliğin yanı sıra din üzerine de bir dizi karar alınır. Örneğin resmî bir devlet doktrini olarak dayatılan ideolojik görüşlerin ve ateist sansürün sonucu olarak İncil ve Hristiyanlık motifinin edebiyat alanından izole edildiği bilinir. Ancak evrensel bir kültür geleneği olarak İncil, birçok açıdan yalnızca ruhani literatüre değil aynı zamanda dünya literatürüne de etki eder. Bu açıdan Antik çağlardan günümüze uzanan süreçte klasik Belarus edebiyatı da İncil'de geçen sözler, benzetmeler ve efsaneler ile bağlantılı olup kutsal kitabın ahlaki değerleriyle yakından ilişkilendirilir (Pyatıga ve Dojdikova, 2017: 280). Sovyetlerde yer alan din karşıtlığına rağmen Hristiyan halk edebiyatında İncil'deki resimleri, olay örgülerini ve motifleri birçok şekilde kullanan Kupala, yaşadığı dönemdeki ahlaki sorunların farkında olarak manevi yönünü güçlü

tutan ve eserlerinin birçoğunda Hıristiyan motifi kullanan şairlerdendir. Örneğin, otobiyografik öğeler taşıyan “Dağınık Yuva” (Раскиданное гнездо-1913) adını verdiği trajik eserinde Zoska adlı karakter, kardeşlerine cenneti gördüğünü ve ona dair rüyalarını anlatır. Rüyada başında ay, elinde güneş olan bir melek, yuvalarından ayrılmak zorunda kalan üzgün aileyi cennete götürür. Eserin konusu araştırmacılar tarafından Âdem ve Havva’nın cennetten kovulmasına ilişkin İncil’deki anlatının sanatsal bir yorumu şeklinde değerlendirilir. Çünkü folklorda “yuva” kişinin doğduğu kendi toprağı, dünyevi cennetin yaşayan simgeleri olarak ele alınır. Ancak Rus araştırmacılar Pyatıga ve Dojdikova’ya göre eserin Kupala tarafından vatansız kalma korkusuyla kaleme alındığı ileri sürülür (Pyatıga ve Dojdikova, 2017: 282). Arşiv kayıtlarına bakıldığında Kupala’nın ataları olan Lutseviç ailesinden vatansız şeklinde bahsedilmesi araştırmacıların verdiği bilgileri doğrular niteliktedir. Çünkü XVII. yüzyıla ait arşiv kayıtlarında Lutseviç ailesinden vatansız kaldığı şeklinde bahsedilmektedir. Resmî kayıtlarda Kupala’nın büyükbabasının bir zamanlar Radzivillerden toprak kiraladığı ancak Radzivillerin onu evinden kovup topraksız bıraktığı yer almaktadır. Pek çok Kupala araştırmacısı tarafından bu durum “Dağınık Yuva” eserinin temelini oluşturur (URL-1). Bunun dışında eserde yer alan yeraltı dünyasından cennete geçiş ve Zoska’nın rüyalarındaki cennet imgesi Belarus masallarının tipik birer örneği niteliğindedir. Dolayısıyla eserde Kupala’nın yerel kültürel öğeleri kullandığı da dikkat çeker (Pyatıga ve Dojdikova, 2017: 280). Bu açıdan eser, Kupala’nın diğer pek çok yaratımında olduğu gibi yalnızca İncil yansımasıyla sınırlı kalmayıp içinde ulusal öğeler barındırması bakımından da önemlidir. Ayrıca Sovyetlerdeki din karşıtı propagandaya rağmen yazarın sözü geçen eserde Hıristiyanlık motifini kullanması, Sovyetler Birliği’nin aldığı pek çok karara karşı çıkıp ulusal devrimi desteklediği ve bu konuda da özgür bir yaklaşıma sahip olduğu görüşünde bulunmamızı sağlar.

Bağımsızlık ve özgürlük konusu Kupala’nın yalnızca Sovyet döneminde değil Çarlık Rusya’sı döneminde de işlediği konulardandır. Örneğin, 1912 yılında kaleme aldığı “Pavlinka” (Павлінка) eserinde her ne kadar özgürlüğünü ve haklarını savunan aktif bir kahraman olan ve piyese adını veren Pavlinka adlı genç kızın başından geçenler anlatılsa da piyese, aile çatışmasının ötesine geçen toplumsal konuları işler. Piyesin ana karakteri Pavlinka, akıllı, esprili, sivri dilli, özgürlüğü savunan, sevdiği adamla evlenebilmek ve hayatta kendi yoluna gidebilmek adına evden kaçmaya bile hazır bir genç kız olarak resmedilir. Pavlinka’nın ataerkil ve muhafazakâr ailesi ise kızının sevdiği adamla birlikte olmasına karşıdır. Ancak Pavlinka, atalarından kalma gelenek ve göreneklere direnmesi kolay olmasa da ebeveynlerinin iradesine karşı gelme gücünü kendinde bulur. Rus araştırmacı Subbotina’ya göre bu noktada eserde Pavlinka çevresinde geçen olaylar örgüsüyle yeni bir yaşam tarzı seçmenin önemine dair anlatılar üzerinden, 1910’lu yılların Belarus’una bağımsızlık ve kişisel onura dair umutlar bağlamında gönderilen bir alt metin bulunur. Aynı zamanda Kupala,

Pavlinka ile babası arasındaki çatışmayı ulusal, kültürel ve tarihî bir ölçüğe taşıyarak bunu bütün bir ulusu muhafazakâr bir şekilde tasvir ederek gösterir. Pavlinka'yı da bağımsızlığını ön planda tutmasına rağmen yaşlılara karşı saygılı tutumu, çalışkan olması ve aile geleneklerine gösterdiği saygıyla betimler. Dolayısıyla Belarus geleneğinin değerlerini taşıyan ve toplumda modası geçmiş normlarla doğrudan yüzleşerek onları reddeden Pavlinka, yaşamda kendi yolunu arar (Subbotina, 2022: 97-98). Kupala'nın devrim öncesi kaleme aldığı eserlerine bakıldığında, tıpkı Sovyet döneminde olduğu gibi Belarus halkının bağımsızlığının ön planda olması dikkat çeker. Oyunun yazıldığı tarih göz önünde bulundurulduğunda Kupala'nın, muhafazakâr olarak nitelediği Çarlık döneminde de kendi halkının kaderini kendinin belirlemesini arzuladığı söylenilebilir.

Kupala'nın olgunluk dönemine denk gelen II. Dünya Savaşı yıllarında ise Almanların Barbarossa Harekâtı ile Belarus'u işgal ettiği ve bunun sonucunda Belarus'un bağımsızlığını tehlikeye attığı bilinir. Bu dönemde Kupala'nın ulusal bağımsızlık adına verdiği mücadele, şairin otobiyografik olarak kaleme aldığı yazılarında da mevcuttur. Örneğin Kupala, 1941 yılında Letonya Sovyet Yazarlar Birliği'nin I. Kongresine katıldıktan sonra Minsk'e dönüş yolunda karşılaştığı trajik olayı yazılarında şöyle anlatır: *"Bir Almanın yaşlılar, kadınlar ve çocuklardan oluşan bir kalabalıktan başka kimsenin bulunmadığı yola aniden indiğini gördüm. Faşist vampir savunmasız kalabalığa makineli tüfekle saldırdı... Ufukta Sovyet şahinlerinin (savaş uçağının) kanatları belirir belirmez de kaçtı"* (Akt: Beltoskov, 2022: 69). Bu olay sonrasında Belaruslu köylülerin, kadınların ve çocukların cesetlerini görmek şairi derinden etkiler. Ulusunun trajedisine tanık olup yurttaşlarına faşizme karşı mücadele çağrısında bulunan şair: *"...Yaşam için, özgürlük için, Belarus ulusunun varlığı için mücadeleye katılın!... Belaruslular Alman baronlarının kölesi olmayacak!"* (Akt: Beltoskov, 2022: 69) ifadeleriyle ulusu adına duyduğu inancı dile getirir. Ancak savaşın ilk gününden itibaren Minsk, Nazi hava saldırılarına maruz kalır ve bu saldırılar şehirde büyük yangınlara neden olur. Savaşın ilk günlerinde Kupala'nın adının verildiği geniş bir arşive sahip olan devlet kütüphanesi yok olur. Kupala işgalcilerin kutsallığa saygısızlık ettiklerini ve Belarus halkının kültürel tarihiyle ilişkisi olan her şeye zarar verdiklerini şu cümlelerle dile getirir: *"Kültüre karşı bu kadar büyük bir öfke hiçbir zaman görülmedi"* (Akt: Beltoskov, 2022: 69-70).

Savaşın harap ettiği Minsk'te vatandaşlar tahliye edilirken Kızıl Ordu birlikleri şehri savunmak için savaşarak Belarus'un başkentinin düşman işgalinden kurtulması adına kaynakların seferber edilmesine öncülük ederler. Ancak şiddetli çatışmaların ardından Kızıl Ordu birlikleri Minsk'i terk etmek zorunda kalınca Nazi işgalcileri de Minsk'te acımasız bir işgal rejimi kurar. Nazilerin Minsk'in çeşitli yerlerinde ölüm kampları kurarak Belarusluları bir araya toplayıp onlara derin bir çukur kazmalarını emrettiği bilinir. Bu çukurların Yahudiler için tasarlandığını öğrendikten sonra Belaruslular kazmayı reddederek işgalcilere karşı aktif olmaya ve bunu her mecrada göstermeye çalışırlar. Bu bağlamda Minsk'in çeşitli bölgelerinde

yer altı grupları kurularak *Zvezda, Minsk Bolşevik* gibi gazeteler yayımlanıp halka yönelik broşürler hazırlanmaya başlanır. Broşürlerden biri Kupala'nın *Pravda* gazetesinde yayımlanan "*Alman Faşizmi Belarus Halkının En Büyük Düşmanıdır*" (Германский фашизм – злейший враг белорусского народа) başlıklı makalesidir (Beltoskov, 2022: 69-70).

Vatan savunmasının önemi şairin lirik bir mektup şeklinde halk askerlerine adadığı "Belarus Partizanlarına" (Белорусским партизанам-1942) başlıklı şiirinde şu cümlelerle ifade edilir: "*Partizanlar, partizanlar,/ Belarus'un oğulları!/ Kölelikten, prangalardan kurtulmak için/ Hitlerci piçleri öldürün/ ...Seni zafere çağırıyorum/ ...Yamyamları kesin/ Kutsal topraklarımızda/ Onlardan hiçbir iz kalmayın diye*" (Kupala, 1953: 77). Bu şiirin üzerine Nazi işgalcilerine karşı mücadele adına I. Slav Dayanışma Mitingi'nde konuştuğunda ise şunları söyler: "*Kardeşler, Slavlar! Size Belarus halkı adına en içten duygularıyla hitap ediyor, ortak düşmanımıza karşı amansız bir mücadele çağrısında bulunuyorum... Polonyalıların, Çeklerin ve Sırpların ortak düşmanımız olan Hitler Almanya'sına karşı savaşmak için her geçen gün daha da güçlü bir şekilde ayaklandıklarını duyduğumuzda Belaruslu kalbimiz büyük bir sevinçle doluyor*" (akt. Beltoskov, 2022: 72). Bahsi geçen ifadelerden görüldüğü üzere Kupala'nın bağımsızlık adına sergilediği tutum oldukça önemli olup bu durum şairin yaratıcılığının her döneminde kendini gösterir. Ancak yalnızca Belarus'u değil tüm Sovyetlerin bağımsızlığını tehlikeye atan savaşın şairde bıraktığı izlenim onun milliyetçi duygularını ve vatan bağımsızlığını yansıtmaya en fazla mücadele ettiği dönem olarak nitelendirilebilir.

Sonuç

Rusya'da gerçekleşen devrimle birlikte Sovyetler Birliği'ne katılan Belarus'un önemli şairlerinden biri olarak kabul edilen, aynı zamanda halkını, dilini ve geleneklerini yansıttığı eserlerinde ülkesinin tarihî hafızasını oluşturmasıyla benlik bilincine katkı sağlayan Kupala'nın pek çok eserinin halkına duyduğu hayranlığı anlattığı söylenebilir. Bu açıdan Sovyet toplumunun belki de bilinen en karanlık yönü olan Stalin baskısına maruz kalan şair, Belarus halkının geleceğiyle ilgili endişelerini dile getirdiği şiirleri sebebiyle milliyetçilik suçlamasıyla çeşitli yaptırımlara uğrar. Ancak şair, her durumda ülkesini yüceltmekten vazgeçmeyip eserlerinde genel anlamda bağımsızlık konusunu ele alır. Ortaya koyduğu çeşitli türdeki eserlerinin genelinde millete ait yerel öğelere de yer veren Kupala, hem Çarlık döneminde hem de Sovyetler döneminde özgürlüğünü kaybetmek pahasına ulusuna duyduğu sevgiyi her daim yansıtır. Belarus'un tüm kültürel yönlerini ön plana çıkarma güdüsü ile hareket eden Kupala, çalışmalarında millete dair her konuya yer verir. Ana dilini seven, anavatanının tarihine ve mirasına değer veren bir toplumda yaşamayı hayal eden şairin şiirlerinde ulusunun kaderini tayin etmesi, onun ulvi amacını gerçekleştirmesi noktasında büyük önem taşır. Bu bağlamda yazdığı eserler araştırmacılar tarafından vatansever ve anti-faşist yönelim olarak tanımlanırken şairin ülkesinin dilini, geleneklerini ve insanlarını tanıtmaya noktasında son derece

önemlidir. Dönemde gerçekleşen olayları aktarmasıyla da halkının yaşadığı tarihsel ve toplumsal olaylara ayna tuttuğu görülür. Bunun yanı sıra şairin en büyük davası olan bağımsızlık mücadelesi özellikle savaş yıllarındaki edebi çalışmaları ile ortaya çıkar. Hayatının son gününe kadar ülkesi adına özgürlük beklentisi olan şair, her ne kadar zaferi görecektense kadar yaşamasa da hayatı boyunca ulusal bağımsızlığa olan inancını sürdürür.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Baluş, T. V. - İvatoviç-Babiç, V. T. (2012). *Kontsept "Belorusı" v belorusskom hudojestvennom tekste XX veka*. Minsk: Berdiyanskiy derjavniy pedogogiçniy universitet.
- Beltoskov, D. A. (2022). *Antifaşistkaya publitsistika Yanki Kupalı*. Polotsk: Polotskiy gosudarstvenniy universitet imeni Evfrosinii.
- Demir, B. (2003). Dünya federalizm tecrübesi ve Sovyet federalizmi. *Bilig*, 25, 41-71.
- Greben, N. F. (2016). *Osobennosti vospriyatiya Y. Kupalı i ego tvorçestva sovremennimi belarusami*. Minsk: Pravda i ekonomika.
- Konopliç, D. S. (2019). *Yanka Kupala kak politiçeskiy mslitel. Natsional'naya ekonomika respubliki Belarus: Problemi i perspektivi razvitiya*. Minsk: Belorusskiy gosudarstvenniy ekonomiçeskiy universitet.
- Kupala, Ya. (1953). *İzbranniye proizvedeniya*. (red.: N. Braun i dr), Tom 1. Moskva: Goslitizdat.
- Mozolkov, Ye. (1950). *Yanka Kupala: Jizn i tvorçestva*. Moskva: Sovetskiy Pisatel'.
- Musaoğlu, N. (2009). Orta Asya cumhuriyetlerinde dil, ulusal kimlik ve demokrasi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 261-273.
- Pyatıga, A. S. - Dojdikova, R. N. (2017). Hristianskiye motivi v tvorçestve Yakuba Kolasa i Yanki Kupalı. Provoslaviye v kulture Belorusi. *Materialı XV seminaru studentov vişşih učebnih zavedeniy Respubliki Belarus*, 280-283, İzdatelstvo Minskoy Duhovnoy Seminarii.
- Ruto, D. L. (2009). *Belorusskiye pretsedentniye teksti na zanyatiyah po RKİ. 3-i çteniya, posvyaşçenniye pamyati professora V. A. Karpova*. Minsk: RİVŞ.
- Subbotina, A. İ. (2022). *Spetsifika hudojestvennogo voploşçeniya jenskih obrazov v proizvedeniyah Yanki Kupalı "Pavlinka" i Margaret Etbud "Penelopiada"*. Minsk: Belorusskiy gosudarstvenniy universitet.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: Natsionalnaya Biblioteka Belorusi. (2023). Yanka Kupala: tayni jizni, lyubvi i smerti. https://nlb.by/content/news/library-news/yanka-kupala-tayny-zhizni-lyubvi-i-smerti_269401/ (Erişim: 12.12.2023).

Extended Summary

Yanka Kupala (1882-1942), from an early age, cared about the independence of his people and wrote poems in his native language, despite the fact that Russian was mandated by the regime to be used as the official language. It is known that the poet was not accepted by the regime, shared the same fate as many other literary figures and was subjected to Stalin's persecution, yet he attached great importance to the individuality of the Belarusian people in

his works. From this point of view, it can be argued that Kupala's creativity, which was shaped within the framework of the historical conditions of the aforementioned period, is in a sense a document. Known to Belarusians as a patriot, Kupala's work is filled with the desire to achieve a better life for his people. At the same time, many of the poet's works glorifying Belarusians were defined as dangerous by the Soviet government for reflecting nationalist views. For this reason, in this study, the works of Yanka Kupala, who reflects the problems of his time and is known for prioritizing his people, are evaluated within the framework of the conditions of the period.

It is seen that the poet mirrors the historical and social events experienced by his people by narrating the events of the period. In this respect, in order to examine the poet's literary works especially after the revolution, primary sources were accessed and Kupala's works in different genres were analyzed. In the Soviet period, in order to examine from which perspectives the poet addressed the society, studies in the field of history dealing with the policies implemented in the Soviet Union were analyzed. In this respect, the poet's works are associated with the period and the relationship between literature and history is emphasized. The main theme of Kupala's pre-revolutionary and post-revolutionary works is usually the national independence of Belarus. Most of his poems are centered around the idea that the Belarusian people as a nation should have the right to self-determination and continue its historical development. When the poet's works are analyzed within the framework of the conditions of the period, the method of historical analysis is used both to analyze the period and to reveal Kupala's nationalist views.

It can be said that many of Kupala's works, which contribute to self-awareness by creating the historical memory of his country in his works reflecting his people, language and traditions, express his admiration for his people. In this respect, the poet, who was subjected to Stalin's oppression, perhaps the darkest aspect of Soviet society, was subjected to various sanctions on charges of nationalism for his poems in which he expressed his concerns about the future of the Belarusian people. However, the poet does not give up glorifying his country in every situation and addresses the issue of independence in general in his works. Kupala, who includes local elements of his nation in his works of various genres, always reflects his love for his nation at the expense of losing his freedom both during the Tsarist and Soviet periods. Acting with the motive of bringing all cultural aspects of Belarus to the forefront, Kupala includes every subject related to his nation in his works. The fact that the poet, who loves his mother tongue and dreams of living in a society that values the history and heritage of his homeland, determines the fate of his nation in his poems is of great importance in realizing his lofty goal. In this context, while his works are defined by researchers as patriotic and anti-fascist orientation, it is extremely important for the poet to introduce the language, traditions and people of his country.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir. / Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.